

JUBILEUMSVERKET OM NORSKA MISSIONSSÄLLSKAPET

AV BENGT SUNDKLER

Det norske misjonsselskaps historie i hundre år. 5 bind. Stavanger 1943—1949.

John Nome: Det norske misjonsselskaps historie i norsk kirkeliv. Stavanger 1943 (I—II).

O. G. Myklebust, Sten Bugge (og Erling Gilje) og J. Nikolaisen og H. Endresen: Det norske misjonsselskaps historie, Sør-Afrika, China og Sudan (III).

Fridtjov Birkeli, Emil Birkeli, G. Nakkestad og H. Bjåstad: Det norske misjonsselskaps historie, Madagaskar (IV).

Erling Danbolt: Det norske misjonsselskaps misjonærer 1842—1948 (V).

Det är lätt att konstatera att de fem banden om Norska Missions-sällskapet äro en imponerande prestation. Men adjektivet «imponerande» får lite mera mening, när man samtidigt måste säga sig att det finns bara ett land i världen i dag som hade kunnat genomföra ett dylikt kraftprov. Det har därtill utförts i ett land som var ockuperat av fiendemakt under tiden för det ifrågavarande missions-sällskapets hundraårsjubileum. Att detta arbete har kunnat genomföras av våra norska bröder beror framför allt på en, som jag tror, unik kombination av ett förstklassigt team av författare och en kunnig publik inom den missionsintresserade församlingen, som kan förut-sättas bli avnämare för detta stora verk.

Författarenamnen John Nome, Birkeli Senior och Junior, Myklebust, Sten Bugge och Erling Danbolt, borgade redan på förhand för att Norska Missions-sällskapets jubileumsverk skulle bli av hög klass. Med undantag för Nome, som ju behandlar missionsintresset hemma i Norge, hade alla dessa författare tidigare verkat som missionärer

på skilda norska missionsfält. Författarna vet vad de talar om, när de skriver om mission. De ha sett missionens verklighet inifrån. Och det gör dessa volymer levande. De förmedla ett budskap.

Det är i hög grad Dr. John Nomes förtjänst att uppmärksamheten har kommit att riktas på detta jubileumsverk. Han gav en märklig introduktion till de fem banden genom den år 1942 utgivna boken «Demringstid i Norge». Boken kom oro åstad. Att ett arbete om missionsintressets genombrott väcker till liv en omfattande vetenskaplig diskussion om historieskrivningens metod överhuvud är nog ganska sällsynt. Diskussionen som fördes mellan Nome å ena sidan och bl. a. professor Kolsrud och Dr. Erling Danbolt å andra sidan har ställt mycket väsentliga problem. Den har också mycket kraftigt ökat kännedomen om norsk missions begynnelsestid, helst som Nomes på en gång retsamma och lysande framställning i «Demringstid» kompletterades med Danbolts solida avhandling «Misjonstankens gjennombrudd i Norge» (1947), som bygger på ett med stor ihärdighet insamlat otryckt material.

De två första banden i jubileumsverket utgöres av Nomes skildring av «Det Norske Misjonsselskaps historie i norsk kirkeliv». Det är alltså en rik uppgift som författaren fått, och han har löst den på ett ganska fascinerande sätt.

De två polerna i framställningen utgöras av å ena sidan missionsväckelsens utveckling till en omfattande kyrkligt-demokratisk folk rörelse och å andra sidan av skarpskurna porträtt av norska missionsledare.

En svensk kyrklig iakttagare av det norska missionsintressets historia frapperas av den roll som de lokala missionsföreningarna haft i Norge. I Sverige var man på kyrkligt håll rädd för föreningarna. Schartau och hans inflytelserika skola varnade emot «associationsvæsendet». Utvecklingen i Norge har visat att missionsföreningarna så långt ifrån att nödvändigt arbeta separatismen i händerna, i stället blivit en utomordentligt viktig faktor för att göra kyrkan själv till en verklig folkkyrka. Nome säger sammanfattande: «Når den norske kirke i løpet av de 19. århundre ble forvandlet fra en stiv embetskirke, inndelt i kirkesogn under strengt geistlig og departementalt tilsyn, til en levende folkekirke med mange aktive

menighetskjerner, så skyldtes det i første rekke misjonsbevegelsen i folkets liv.»

Denna utveckling gjorde i Norge missionsaken till en mera reellt kyrklig angelägenhet än på de flesta andra håll. Detta färgar också Nomes framställning och omböjer så småningom hans historiska värdering. I sin medvetna metodiska strävan att ge uttryck för «samtidens syn på de livsspörsmål det her gjelder» (Nome i Norsk Teol. Tidskr., 1943, s. 177) och att söka fånga den historiska verklighet i tidstypiska kategorier, kom Nome i «Demringstid» att till synes ironiskt behandla de «Velærverdigheter» som officiellt representerade norsk kyrka vid 1800-talets början.

Men i samma mån som missionen blev en hela menighetens sak och såväl kyrkoledning som kyrkfolk på bred front engagerats för den yttre missionen, har Nome kommit att visa att kyrkoledningen såsom en «ordnande instans» spelar en viktig roll. Som organisation var sällskapet uppbyggt på typiskt liberal-folkliga principer. Men när denna mäktiga organisation lyckades undgå «liberale ensidigheter» och allehanda «kirkelige avsporinger» så berodde det på det solida förhållandet till den evangeliskt-lutherska bekännelsen och till ett lutherskt kyrkobergrepp, «som åpnet rom for *embetets* ordnende rolle midt i et ellers sterkt lavkirkelig menighetssyn» (Nome, bd. II, s. 150).

Sammanfattande visar Nome att sällskapet nu nått fram till en «balanse mellom de ekspansive krefter og de ordnende instanser innen kirkens ramme». Det är träffande sagt och det är därmed också typiskt för den kombination av kringssyn och djupperspektiv som blivit Nome given.

I framställningen stöter man på ytterst intressanta porträtt av norska missionsledare. Att Nome inte har så särskilt stor sympati för Schreuder, vare sig före eller efter dennes vigning till biskop, torde nog vara tydligt, och han gör väl ej heller anspråk på att här ha sagt sista ordet. (Den Schreuder-biografi som docent Myklebust förbereder motses med största intresse.) Desto mera ha de män uppskattats som i konflikten med Schreuder representera den lågkyrkliga linje, vilken blev sällskapets framtidslinje. Särskilt Christian Dons' verksamhet har genom Nomes framställning fått en rättvisare

bedömning och en mera framträdande plats i missionshistorien än tidigare. En kärleksfull, men långt ifrån devot hyllning ägnas missionshövdingen framför andra, Lars Dahle, «runnet av folkets egen rot, som stadig bevarte samfølelsen med det aktive, arbeidende misjonsfolk». Dahle förkroppsligade också på ett särskilt sätt kontakten mellan Norge och Madagaskar.

«Et av det norske kristenfolks kjæreste og mest vellykte hjertebarn», kallar Fridtjov Birkeli missionsfältet på Madagaskar Inland. Birkelis egen framställning om Madagaskar Inland som missionsfält bidrager mycket till att ytterligare fördjupa den kärleken. Hans skildring representerar det allra bästa i hela verket. Birkeli har förmånen att bygga på av honom själv utförda, mycket omfattande och djupgående vetenskapliga studier i Madagaskars missionshistoria, och man vill gärna hoppas att han snart skall få tillfälle att framlägga den avhandling om «Norsk misjon og luthersk kirkedannelse på Madagaskar», som han sedan länge förberett. Men till det solida vetenskapliga grundlaget kommer hans märkliga dramatiska framställningskonst. Ingen poäng undgår honom.

Begynnelsetidens förhandlingar och förvecklingar med gassisk regering och med Londonmissionssällskapet är spännande läsning. Huvudvikten i skildringen ligger på den unga kyrkans liv och växt under norska missionärers och gassiska kristnas ledning. I fråga om prästutbildningen på Madagaskar har Fr. Birkeli själv inlagt stora förtjänster. Soatanana- och Rajaofera-väckelserna ställas i klar relief och ge en djupare förståelse för en ung kyrkas inre liv än man eljest kan komma åt. Författaren tecknar livfulla porträtt av Lars Dahle, pionjären och stigfinnaren P. E. Nilsen-Lund, C. D. Borchgrevink och Ole Strand samt av ett antal gassiska kyrkoledare.

Dr. Emil Birkeli, den kände missions- och religionshistorikern, skildrar Sakalav-missionen på Madagaskars västkust, medan G. Nakkestad och H. Bjåstad fått Öst-Madagaskar på sin lott. Just därför att det här gäller områden av Madagaskar-missionen som äro mindre väl kända är det värdefullt att dessa fält fått en så sakkunnig behandling. Medan inlandet nu har en stark kyrka med en relativt lång tradition bakom sig, möter i Väst- och Öst-Madagaskar den mera klassiska pionjärsituationen med dramatisk bränning av troll-

medel, och dylika handfasta problem från ett ej fullt så utvecklat missionsområde.

Ännu yngre är den s. k. Sudan-missionen i Kamerun, här skildrad av J. Nikolaisen och H. Endresen.

H. P. S. Schreuder, vars insats är av vikt också för Madagaskar-missionens början, spelar en central roll i den förra delen av den utmärkta och för kändedom om skandinavisk missionsinsats i Sydafrika grundläggande framställning, som docent Myklebust ger av sällskapet Zulumission. Schreuder skaffade sin mission fast mark i Zululand, genom att trots stora svårigheter utverka kung Mpandes tillstånd. Myklebust tecknar Schreuders bild så att man icke kan glömma den. «Faktum er at Schreuders innsats er blitt ganske anerledes positivt vurdert ute enn hjemme. Fremmede har for lengst sett og anerkjent hans storhet. Hans egne har ennå ikke for alvor fått øynene opp for den.»

Genom krig och rykten om krig och mitt i en raskampens situation, som gör missionens arbete svårt men desto mera nödvändigt, har norsk mission bidragit till att bygga upp den lutherska Zuluskyrkan. Viktig är den roll som NMS spelat i det lutherska samarbetet i Sydafrika, och docent Myklebust som själv gjort en viktig praktisk insats också här ställer in det norska missionsarbetet i ett stort sammanhang.

«Etter et halvt hundreårs nybrott i vonbrott har fulgt et halvt hundreårs vekst og utvikling. Vår zulumisjon er et monument over offerviljen og livsevnen i norsk kristendom . . . trofasthetens vitnesbyrd i vår kirke.»

Schreuders egen personliga utveckling som missionär utgjorde en förbindelse mellan Sydafrika och Kina. När det till en början tycktes hopplöst att få fotfäste i Zululand, drog Schreuder år 1847 till Kina, där han hälsades av en av den evangeliska missionshistoriens mest säregna gestalter, Carl Gützlaff. Mottagandet var en smula överraskande. Gützlaffs första fråga var, enligt Schreuder, «hvorledes jeg med min lyse Haarvaext skulde kunne blive en Prædikant for Chineserne». Ett år senare återvände den ljushåriga Schreuder till de mycket mörkhåriga zuluerna, och det skulle dröja över ett halvt århundrade innan NMS åter sökte sig til Kina.

Hunan blev sällskapetets fält. Dr. Sten Bugge skildrar sakkunnigt detta arbete, där han själv under en följd av år verkat, icke minst i sin egenskap av prästutbildare vid Shekow teologiska seminarum. Det är emot en brinnande bakgrund av revolutioner, krig och uppror som denna historia målas. Vittnesbördet har avlagts under hårda yttre villkor. Men Kinas svar har givits i de ord varmed en sårad soldat i Wuchang tackade för den hjälp han fått: «Nå kjener jeg deres Gud.»

Varje översikt över fälten avslutas med kartor, diagram, förteckning på missionärer och noggranna källhänvisningar, vilket jämte ett rikligt fotografiskt material bidrager till att befästa intrycket av detta enastående jubileumsverk.

Dr. Erling Danbolt avslutar verket med en ytterst värdefull biografisk uppslagsbok om NMS:s samtliga 575 missionärer genom hundra år, med data och fotografier. Man bläddrar i den med andakt. Ty här möter man människor som vandrat med Gud.